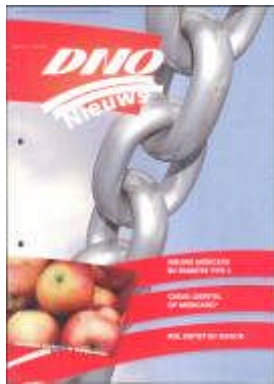

Korte berichten uit DNO Nieuws 2009

DNO Nieuws is een uitgave van de Stichting Diabetes and Nutrition Organization. DNO Nieuws verschijnt 3x per jaar.

Inhoud:

DNO Nieuws, april 2009, jaargang 12	2
Inhoud	2
Voorwoord	2
Diabetes type 1 en coeliakie genetische overeenkomst	2
Gedragstherapie voor het hele gezin effectief tegen obesitas bij kinderen en tieners.....	3
Agenda	5
Diabetes vergroot risico dementie en vertraging hersenen.....	6
Diabeteszorg-nieuws nederland van het DNO bestuur	8
Stokkende adem tijdens slaap verhoogt kans op diabetes type 2.....	9
HDL niet altijd beschermend.....	10
Medicijn cocktail beter tegen diabetes	10
DNO Nieuws, juli 2009, jaargang 12	12
Inhoud.....	12
Voorwoord	12
Agenda	12
Oproep diabetesprojecten voor DESG-educatieprijs 2009	14
Het nieuwste medicijn wordt opgenomen in het basispakket.....	14
Soort dieet maakt geen verschil.....	15
Diabeteszorg-nieuws Nederland	15
DNO Nieuws, december 2009, jaargang 12.....	18
Inhoud.....	18
Voorwoord	18
Nieuws van de industrie.....	18
Victoza (liraglutide)	19
Vertrek bureaudirecteur EADV.....	19
Actualisering en uitbreiding NDF voedingsrichtlijn	19
Actieve dag DNO 16 september 2009	19
Toolkit Beweegkuur voorlichtingsbijeenkomsten over voeding	21
Agenda	21
Colofon	22

Inhoud

Betere regulatie zonder gewichtstoename?

Nieuwe medicatie bij diabetes mellitus type 2

Gastcolumn door Reinout van Schilfgaarde, voorzitter NDF

Han/DNO symposium “de diëtist, schakel in de diabetes-keten” 23 april 2009

Agenda

Verbeteren regulatie door aanpassen medicatie of leefstijl?

Continue bloedglucose monitoring: de praktijk en de rol van de diëtist

Diabeteszorg-nieuws Nederland

Voorwoord

Vandaag kunt u alle ontwikkelingen vernemen betreffende de financiering rondom keten-dbc diabetes en de betekenis daarvan voor de diabetesbehandelaar, in het bijzonder de diëtist. Zelf denk ik steeds: wat betekent dit nu voor de persoon met diabetes? Ik ging me hierover zorgen maken naar aanleiding van een uitspraak van een diabetoloog werkzaam in de tweede lijn. Deze voorspelde dat de huisarts door de nieuwe financiering zo min mogelijk mensen met diabetes zal doorverwijzen naar andere disciplines. Als dit zo is komt kwalitatief goede multidisciplinaire behandeling en zorg in gevaar. Hetgeen men nu juist niet wil bereiken met deze nieuwe manier van financieren! Ik hoop dat deze dag mijn zorgen hierover weg zal nemen.

Ook de diëtist zelf kan hier veel aan doen. De diëtist, betrokken in de keten, zal zich pro-actief moeten opstellen en de huisarts overtuigen van het belang van de rol van de diëtist voor een goede diabetesbehandeling. Een pro-actieve diëtist zoekt zo nodig contact met de verwijzer om een individueel behandeldoel af te stemmen. Een goed voorbeeld hiervan is de casus zoals in dit nummer beschreven. Een ondernemende diëtist in de diabeteszorg zal zich ook op de hoogte stellen van soorten en werking van de “diabetesmedicatie” en de interactie met voedings- en dieetadviezen. En hij/zij levert maatwerk: dat betekent in mijn ogen dat een voedingsadvies veel meer inhoudt dan het verkondigen van de richtlijnen goede voeding.

In dit nummer kunt u als diabetesbehandelaar onder meer lezen over de nieuwe medicatie bij de diabetesbehandeling en de mogelijke interactie met de te geven voedingsadviezen. Hopelijk wordt ketenzorg een zege voor de persoon met diabetes en zal de huisarts het belang van goede zorg boven andere belangen laten gaan.

Marjolein Born, hoofdredacteur a.i.

Diabetes type 1 en coeliakie genetische overeenkomst

De genetische oorsprong van diabetes type 1 en coeliakie (overgevoeligheid voor gluten) komt deels overeen. Dat ontdekten Britse onderzoekers. Het is bekend dat veel mensen met diabetes type 1 ook coeliakie hebben, en omgekeerd. Dit genetische onderzoek wijst in de richting van een gezamenlijke oorzaak voor beide aandoeningen. Wetenschappers van Cambridge en Londen ontdekten dat diabetes type 1 en coeliakie een gezamenlijke genetische oorsprong hebben. Hun genetische ‘vingerafdruk’ komt op een aantal punten overeen. Beide hebben te maken met auto-immuniteit, dus het eigen afweersysteem maakt een vergissing. Het onderzoek is gepubliceerd in het vakblad *New England Journal of Medicine*.

In het lichaam hangen anatomisch gezien de dunne darm en alvleesklier met elkaar samen. De onderzoekers denken dat de overeenkomende genetische kenmerken te maken hebben met de afweerreactie tegen zowel de alvleeskliercellen als de dunne darm. Dat betekent dat diabetes type 1 en coeliakie mogelijk ook dezelfde oorzaken kunnen hebben, oftewel 'omgevingsfactoren' die de afweerreactie in gang zet. Mogelijk speelt voeding een rol. Daar wordt onderzoek naar gedaan.

Bron: JDRF, februari 2009

Lees meer op www.diabetesfonds.nl en de reactie van CVZ wordt u hierover nader geïnformeerd.

**AANMELDING VOOR
ABONNEMENT DNO NIEUWS**

JA, IK NEEM EEN ABONNEMENT OP DNO NIEUWS VOOR € 21,50 PER JAAR (DNO NIEUWS VERSCHIJNT 3X PER JAAR)

Ik machtig Springer Uitgeverij om de verschuldigde abonnementsgelden voor DNO Nieuws van mijn rekening af te schrijven.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan en worden jaarlijks automatisch verlengd. Opzeggingen moeten twee maanden vóór het verstrijken van het abonnementsjaar schriftelijk worden ingediend bij de abonentenservice.

Naam contactpersoon: _____	Factuuradres: (indien hiernaast niet het factuuradres is)
Voorletters: _____ MAN VROUW	Aan: _____
Bedrijf/instelling: _____	Adres: _____
Afdeling/functie: _____	Postcode: _____
Adres: _____	Woonplaats: _____
Postcode: _____	Datum: _____
Woonplaats: _____	Bank- of gironummer: _____
E-mail adres: _____	Handtekening: _____
Telefoonnummer: _____	

Stuur de ingevulde bon in een ongefrankeerde envelop naar: Bohn Stafleu van Loghum, Abonnementenservice DNO Nieuws, Antwoordnummer 2749, 3970 WJ Houten

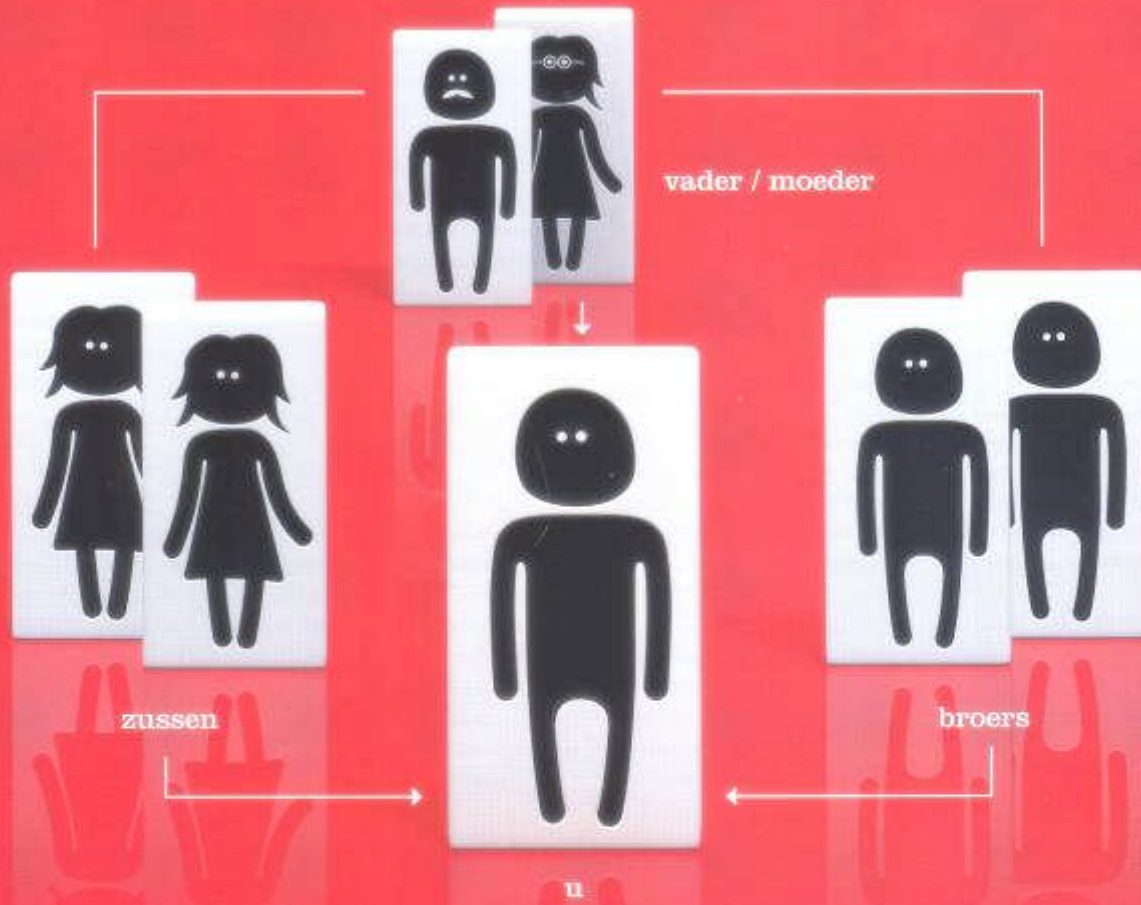
Gedragstherapie voor het hele gezin effectief tegen obesitas bij kinderen en tieners

Programma's voor gezinnen die niet alleen verandering van voedings- en bewegingspatronen beogen, maar waarin ook gedragstherapie wordt aangeboden kunnen kinderen met overgewicht helpen afvallen en ervoor zorgen dat ze hun gewicht tenminste een half jaar op peil houden. Bij tieners zijn deze effecten tenminste een jaar merkbaar. Door gedragsprogramma's voor tieners te combineren met twee gewichtregulerende medicijnen, kan nog een extra gewichtverbetering ontstaan. Dit blijkt uit een internationaal overzicht van alle onderzoeken op dit gebied, dat onderzoekers Hiltje Oude Luttikhuis en Ronald Stolk van het UMCG hebben gemaakt; zij publiceren hierover deze week in de Cochrane Database of Systematic Reviews. Uit verder onderzoek moet blijken welke interventies of aspecten van interventies het best passen bij welke groepen kinderen. Ondanks dat de ultieme behandeling voor een kind met overgewicht er nog niet is, geeft dit overzicht een belangrijke bijdrage aan het bewijs dat interventie bij overgewicht in de kindereleeftijd een positief effect heeft.

Lees meer op: www.diabetes2.nl

Bron: UMCG

Familie met diabetes type 2?

Test dan uw risico.

Als diabetes type 2 in de familie zit, loopt u een groter risico om het ook te krijgen. Zo is uw risico bijna 50% als uw ouders het hebben. Gelukkig kan diabetes type 2 - in tegenstelling tot

type 1 - vaak worden voorkomen. Door gezond te leven kunt u uw risico met de helft verkleinen, zelfs als u aanleg hebt. Het Diabetes Fonds helpt u graag met informatie en advies.

Test uw familie-risico op:
www.diabetesfonds.nl

Agenda

HAN opleidingen:

- ◆ Basisvaardigheden motivational interviewing voor diëtisten
- ◆ Voeding en diabetes
- ◆ Basisvaardigheden motivational interviewing, voor diabetesverpleegkundigen en praktijkondersteuners
- ◆ Verdieping in voedingstherapie bij diabetes
- ◆ Voedingstherapie bij gevorderde diabetische complicaties en finetuning van diabetesregulatie
- ◆ Behandelmethoden overgewicht en obesitas
- ◆ Vervolgtraining Motivational Interviewing

Bovenstaande cursussen worden georganiseerd door en gegeven in het VDO Opleidings- en adviescentrum in Nijmegen, voor meer informatie over deze cursussen:
Mariëlle van Loon (024) 353 05 74 of Tamara van der Linden (024) 353 05 73.
email: secr2.vdo@han.nl, website: <http://www.han.nl/kc/vdo/>

17de European Congres on obesity

6-9 mei 2009, Amsterdam

Voor meer informatie: www.easo.org

Diabetes Carrousel voor de eerste lijn, voor praktijkondersteuners

13 mei 2009, Ridderkerk

Voor meer informatie: www.diabetes2.nl/onderwijs

Nieuwe behandelmogelijkheden bij DM type 2

Data: Dinsdag 19 mei Utrecht of Woensdag 10 juni Eindhoven

De cursus begint tussen 17.30 -18.00 uur met een broodje en eindigt om 21.20 uur

Voor meer informatie: www.diabetes2.nl/onderwijs

Metabolic Syndrome, type 2 Diabetes and Atherosclerosis, Berlijn

20 tot en met 24 mei 2009

Meer info: www.msdacongress.com

2^e National POH congres, NBC Nieuwegein

28 mei 2009

Meer info: www.healthinvestment.nl

Insulinetherapie in de eerste lijn

Woensdag 3 juni 2009 in Zwolle

Voor meer informatie: zie www.langerhans.com

ADA 2009, New Orleans

5 t/m 9 juni 2009-03-27

Meer info: http://professional.diabetes.org/Congress_Display.aspx?TYP=9&CID=57909

5^e Langerhans symposium “Diabetes op oudere leeftijd”

23 en 25 juni 2009

Plaats: Utrecht en Zwolle,

Voor meer informatie: <http://www.diabetes2.nl>

ESPEN, Wenen

29 augustus tot en met 1 september 2009

Meer info: <http://www.espen.org/>

ISPAD, Slovenië

30 augustus tot en met 1 sept. 2009

Meer info: www.ispad.org

EASD, Wenen

27 tot en met 29 september 2009

Meer info: <http://easd.org>

IDF congres, Montreal Canada

18 tot en met 22 oktober 2009

Meer info: <http://www.worlddiabetescongress.org/>

Wereld Diabetes Dag

14 november 2009

Meer info: <http://www.werelddiabetesdag.nl/>

Vooraankondiging: ISPAD Highlights

13 oktober 2009

Diabetes vergroot risico dementie en vertraging hersenen

Diabetes kan de werking van de hersenen vertragen, waardoor reactiesnelheid en uitvoerende functies kunnen afnemen.

Onderzoekers van de universiteit van Alberta in Canada zagen dat gezonde volwassenen een beduidend betere reactiesnelheid hadden dan volwassenen met diabetes, en ze waren beter in 'uitvoerende functies': concentratievermogen, het vermogen om nieuwe informatie te verwerken, probleemoplossend vermogen en het vermogen om de juiste antwoorden te geven.

Diabetes verhoogt ook het risico op de ziekte van Alzheimer en vasculaire dementie, zo bevestigen Zweeds-Amerikaanse onderzoekers. Dit risico is het grootst bij mensen die op middelbare leeftijd diabetes krijgen. Bij mensen die op latere leeftijd diabetes krijgen en dement worden, spelen vaak genetisch factoren en het milieu in de jeugd een rol. Deze conclusies zijn getrokken uit onderzoek onder 13.693 tweelingen.

Bronnen:

Diabetes januari 2009

Consumed

Lees meer op www.diabetesfonds.nl

Kijk op Diabetes

als diabetes u een zorg is
dan toch zeker preventie

Bekijk de vernieuwde site. ga naar
kijkopdiabetes.nl/professionals

www.kijkopdiabetes.nl

Diabeteszorg-nieuws nederland van het DNO bestuur

Een nieuw jaar en een nieuwe rubriek. In deze rubriek komt nieuws aan bod vanuit het DNO bestuur, de Nederlandse diabetes federatie (NDF) waarvan DNO als lidorganisatie deel uitmaakt en de landelijke diabeteszorg. Namens het DNO bestuur: Ineke van Felius, voorzitter DNO.

Een nieuw jaar, nieuwe kansen en een ander DNO?

Er wordt steeds meer een beroep gedaan op DNO om activiteiten uit te voeren, mede door het sterk groeiend aantal mensen met diabetes, nieuwe organisatie- en financieringsvormen (ketenzorg) en meer aandacht voor preventie. Om slagvaardig te kunnen blijven opereren moet DNO blijvend aandacht besteden aan de professionalisering van de organisatie, beleidsontwikkeling en het versterken van de positie van de diëtist binnen de diabeteszorg.

Om verder te groeien en vooruit te denken wordt een pro-actieve benadering gevraagd.

Uitvoering van steeds meer activiteiten vergt binnen DNO extra inzet van mensen, tijd en geld. Het wordt echter steeds moeilijker om vrijwilligers bereid te vinden om alle DNO werkzaamheden uit te voeren. Ook de interne organisatie kost het bestuur steeds meer tijd. Voorbereiding en uitwerking van het beleid en een toename van de secretariële werkzaamheden vragen om een verdere professionalisering van de organisatie.

Het DNO bestuur heeft daarom besloten advies in te winnen bij een externe organisatieadviseur om de interne organisatie van DNO te laten doorlichten. Hierdoor willen we meer inzicht krijgen in de meest geschikte organisatievorm, de financieringsmogelijkheden en de mogelijkheden van bijvoorbeeld een secretariaat of beleidsmedewerker ter ondersteuning van de interne organisatie. Ook zijn we met de Nederlandse Vereniging van Diëtisten (NVD) in gesprek om onze samenwerking te versterken en om samen slagvaardiger te kunnen anticiperen op de ontwikkelingen binnen de diabeteszorg.

We gaan er vanuit dat DNO (de) toekomst heeft! In welke vorm dit zal zijn, is op dit moment van schrijven niet bekend maar we houden u zeker op de hoogte.

NDF activiteiten - Nationaal Actieprogramma Diabetes

Op 19 februari 2009 nam Minister Klink van Volksgezondheid, Welzijn en Sport het programmavoorstel [Nationaal Actieprogramma Diabetes 2009-2013 \(NAD\)](#) in ontvangst uit handen van Reinout van Schilfgaarde, voorzitter van de NDF.

Minister Klink, projectleider NAD Corna van Tol en NDF-voorzitter Reinout van Schilfgaarde met het programmavoorstel

Het NAD bundelt de acties en initiatieven die gericht zijn op het optimaliseren van preventie van diabetes en de zorg voor mensen met diabetes. De NDF Zorgstandaard staat hierin centraal. De acties betreffen o.a. voorlichting en vroege opsporing van diabetes, de versterking van de positie van mensen met diabetes, de organisatie van ketenzorg met een programmatische aanpak, belemmerende wet- en fib regelgeving en het e-diabetesdossier in het nationaal elektronisch patiëntendossier (epd).

Voor de uitvoering van het NAD heeft VWS 10 miljoen euro beschikbaar gesteld. Het programma kent een looptijd van 4 jaar en wordt uitgevoerd door de NDF; de koepel van organisaties die zich richten op de zorg voor mensen met diabetes. Het complete programmavoorstel is te vinden op de website van de NDF: www.diabetesfederatie.nl.

Kijk op Diabetes

De website van Kijk op Diabetes is vernieuwd. Een heldere vormgeving en verbeterde navigatie helpen de bezoeker sneller de informatie te vinden die men zoekt. De website kent zowel een omgeving voor publiek als voor professionals. Steeds meer professionals voeren een actief diabetespreventiebeleid en maken daarbij gebruik van Kijk op Diabetes. Met de nieuwe website wordt die samenwerking nog makkelijker. Het aanbod wordt nog effectiever ontsloten via de zogenoemde Kijk op Diabetes Preventiekit - die in 2009 nog verder wordt uitgebreid met nieuwe producten. Zie voor meer informatie <http://www.kijkopdiabetes.nl/professionals/>.

NDF Zorgstandaard nu ook voor diabetes type 1

De NDF Zorgstandaard biedt een raamwerk voor goede diabeteszorg die de mens met diabetes centraal stelt. Daarbij gaat het niet alleen om de kwaliteit van de behandeling maar ook om de organisatie van de totale diabetes zorgketen. Tot nu toe beperkte de standaard zich tot de zorg voor volwassenen met diabetes type 2. De NDF heeft echter van meet af aan gestreefd naar een Zorgstandaard die toepasbaar is voor alle mensen met diabetes. Daarin wordt nu een belangrijke stap gezet met de publicatie van Addendum Type 1 - Kinderen en adolescenten en Addendum Type 1 - Volwassenen. De uitgebreide Zorgstandaard is officieel gepresenteerd tijdens de NDF conferentie Diabetes en depressie op 24 maart in Nieuwegein. De Zorgstandaard, inclusief de twee addenda, is te downloaden via www.diabetesfederatie.nl.

Stokkende adem tijdens slaap verhoogt kans op diabetes type 2

27 Januari 2009 > Amerikaans onderzoek bevestigt de resultaten uit eerder onderzoek: mensen die problemen hebben met ademen in hun slaap, raken eerder ongevoelig voor insuline. Daardoor hebben ze meer kans om diabetes type 2 te krijgen.

Uit eerder internationaal onderzoek bleek dat mensen die 's nachts moeite hebben met ademen, meer kans hebben op overgewicht en diabetes. Het gaat vooral om 'slaap-apneu': de ademhaling blijft een tijdje stilstaan.

Dat wordt weer bevestigd in een nieuwe studie, die is gepubliceerd in het American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine. De studie is uitgevoerd met de modernste medische onderzoekstechnieken.

De onderzoekers zagen dat de stofwisseling van proefpersonen met ademhalingsproblemen in hun slaap behoorlijk van slag was. Hun lichaam had vooral problemen met de suikerstofwisseling. Dat gebeurde vooral doordat het lichaam ongevoeliger werd voor insuline. Deze mensen hebben een groter risico op diabetes type 2.

Newswise, 23 januari 2009

HDL niet altijd beschermend

Het lipoproteïne HDL kan niet onder alle omstandigheden gezien worden als beschermende stof. Dat blijkt uit onderzoek van promovendus Wim van der Steeg.

HDL, een van de lipoproteïnen die cholesterol door het bloed vervoeren, biedt bescherming tegen hart- en vaatziekten. Promovendus Van der Steeg vond echter aanwijzingen dat het cardiovasculaire risico juist toeneemt als dit deelje té vol met cholesterol zit, waardoor HDL dus niet onder alle omstandigheden gezien kan worden als beschermende stof.

Op basis van zijn studie concludeert de promovendus ook dat het apolipoproteïne A-Igehalte (apo A) de beste afspiegeling is van de beschermende werking van HDL. Ook de verhouding tussen apo A en apo B kan in sommige gevallen nuttig zijn om de risicoinschatting te verbeteren. Daarnaast richt Van der Steeg zich in zijn proefschrift op een aantal aspecten van het remmen van het enzym CETP, een behandelmethode om de hoeveelheid beschermend HDL-cholesterol omhoog te brengen.

Lees meer op: www.diabetes2.nl

Bron: AMC

Medicijn cocktail beter tegen diabetes

Insuline helpt mensen met diabetes beter als er metformine aan wordt toegevoegd. Toevoeging van die stof verlaagt voor mensen met diabetes type 2 de kans op hart- en vaatziekten met 39 procent. Dat blijkt uit onderzoek van diabetoloog Adriaan Kooy van het Bethesda ziekenhuis in Hoogeveen.

Van alle mensen met diabetes heeft 95 procent diabetes type 2. Die ziekte komt met name voor bij mensen met ernstig overgewicht. Patiënten met diabetes type 2 hebben een vier keer grotere kans op harten vaatziekten. Hart- en vaatziekten is de belangrijkste doodsoorzaak voor patiënten met diabetes 2. Ongeveer 75 procent van hen sterft eraan.

Kooy deed zijn onderzoek samen met onderzoekers van het Academisch Ziekenhuis Maastricht. De studie is 24 maart 2009 verschenen in het Amerikaanse wetenschappelijke blad The Archives of Internal Medicine.

Minder insuline nodig

Kooy heeft 390 patiënten met diabetes type 2 ruim vier jaar gevolgd. De helft van de patiënten kreeg alleen insuline, de andere helft insuline en metformine. Niemand wist wat hij kreeg.

De tweede groep patiënten bleek na vier jaar minder te zijn aangekomen, had een lagere insulinebehoefte en een betere bloedglucoseregulatie dan de eerste groep. Samen zorgt dat voor de aanzienlijke verlaging van de kans op hart- en vaatziekten met 39 procent.

Kooy vindt dat wereldwijd overgestapt moet worden op een combinatie van insuline en metformine voor de behandeling van diabetes type 2.

Bekend middel

Henk-Jan Aanstoot, tot 2006 voorzitter van de Diabetesfederatie, zegt dat het om heel belangrijk onderzoek gaat. Er is niet eerder een grote, gedegen studie geweest naar de combinatie van deze beide middelen.

Metformine is een bekend middel in de diabeteszorg. Vroeger was het het meest gebruikte middel, maar insuline reguleert de suiker beter. Insuline heeft als voornaamste nadeel dat het de eetlust stimuleert en zo voor gewichtstoename zorgt.

Dat effect wordt nu drastisch verminderd dankzij de combinatie van beide middelen. Metformine is een veilig en goedkoop middel, Aanstoot noemt het 'een soort aspirientje van de diabeteszorg'.

Diabetologen zoeken vanwege het probleem van de gewichtstoename met voorrang naar een handigere methode van suikerregulatie dan insuline. Aanstoot vindt de onderzoeksresultaten van Kooy en zijn collega's heel veelbelovend.

300 miljoen patiënten

Er zijn 600.000 diabetespatiënten in Nederland, nog eens naar schatting 250.000 mensen hebben wel diabetes maar weten dat zelf niet. Jaarlijks komen er 72.000 nieuwe diabetes patiënten bij. Wereldwijd zijn er circa 300 miljoen diabetespatiënten.

Bron: NOS journaal 24 maart 2009

Inhoud

Diabetes in Beweging

Eten en drinken bij sporten en diabetes

Gastcolumn door Anne Marijke Ambergen, eerste IOC gecertificeerde sportdiëtist in Nederland
Iedereen is trainbaar

Van Dam tot Dam loop met de Bas van de Goor Foundation

Diabetes en topsport, gaat dat samen? Interview met Michael Poot, topschaatser

Visolie, moet je dat slikken, symposiumverslag

Diabeteszorgnieuws Nederland

Dietist, schakel in de diabetesketen, symposiumverslag

Cover: Danielle Westerman, bestuurslid dno foto: F.J. Westerman

Voorwoord

Beweging op de agenda Beweging is een belangrijk onderdeel bij de behandeling van diabetes type 2 en overgewicht. Bespreekt u dit thema geregeld met uw cliënt? Wat doet u wanneer u merkt dat het uw cliënt niet lukt om de beweegadviezen of beweegvoornemens in praktijk te brengen? In mijn praktijk heb ik dit nogal eens. Vooral als mensen aangeven allerlei lichamelijke klachten te hebben die uitbreiden van bewegen moeilijk maken. Bedenk dat iedereen zijn conditie kan verbeteren, een multidisciplinaire aanpak hierbij is een must.

Soms verwachten mensen wonderen van een beetje bewegen op de zo zeer begeerde daling van het gewicht. Blijft dergelijk wonder uit, dan verdwijnt daarmee ook de motivatie om het extra bewegen vol te houden. Jammer, denk ik dan, zeker na het lezen van dit nummer! Bewegen helpt verschillende behandeldoelen te bereiken en is dus ook erg zinvol wanneer afvallen uitblijft. Als diabeteszorgverlener moeten we bij het motiveren dan ook reële effecten van het bewegen voor ogen houden en de gunstige effecten van het bewegen op bijvoorbeeld de bloedglucoseregulatie nog eens onderstrepen. Vraag door op wat de cliënt verwacht van het sporten, zo kunt u als zorgverlener irreële verwachtingen relativeren. Op deze manier kan frustratie voorkomen worden en is uw cliënt wellicht weer een stap dichterbij het bereiken van een verbeterde leefstijl! Door de artikelen in dit sportieve nummer ben ik weer extra gemotiveerd geraakt om het thema bewegen op de agenda te zetten, en niet los te laten.

Een ander aspect is het als zorgverlener 'coachen' van gedreven sporters met diabetes. Vaak heb je hier te maken met enorme doorzetters. Het is een uitdaging om samen met de cliënt te puzzelen totdat goede bloed-glucosewaarden bereikt zijn bij trainingen en wedstrijden. De goede regulatie in training en wedstrijdsituaties is een belangrijke voorwaarde voor optimale sportprestaties. Prachtig toch wanneer je als diëtist of andere diabeteszorgverlener hier een steentje aan kan bijdragen.

Marjolein Born, hoofdredacteur a.i.

Agenda

ESPEN, Wenen Oostenrijk

29 augustus tot en met 1 september 2009

Meer info: www.espen.org/

ISPAD, Ljubljana Slovenië

30 augustus tot en met 1 sept. 2009 Meer info: www.ispad.org

Dag van de diëtist, diverse locaties

19 september 2009

Meer info: www.nyclietist.nl/ www.dagyandedietist.nl/

EASD, Wenen Oostenrijk

27 tot en met 29 september 2009

Meer info: www.easd.org

Congres Optimale Diabeteszorg: Polyvalente pillen of Protocollaire leefstijlcoaching? Rotterdam

2 oktober 2009

Meer info: www.bsl.nl/optimalediabeteszorg

8th CPD Diabetes Asia 2009 Conference, Kuala Lumpur Maleisië

7-11 oktober 2009

Meer info: www.nadidiabetes.com.my/

Communicatie rondom DM, een goed gesprek maakt het verschil! Jaarbeurs, Utrecht

12 oktober 2009

Meer info: www.bsl.nl/communicatierondomdiabetes

IDF congres, Montreal Canada

18 tot en met 22 oktober 2009

Meer info: www.worlddiabetescongress.org/

Wereld Diabetes Dag, diverse locaties

14 november 2009

Meer info: www.werelddiabetesdag.nl/

Voorankondigingen:

ISPAD Highlights, locatie nog niet bekend

13 oktober 2009

Evert van Ballegooie Lezing, Odeon Zwolle

21 januari 2010

Meer info: www.langerhans.com/

Nationale Diabetesdag, Utrecht 26 maart 2010

Meer info: www.diabetesfederatie.nl/

Scholingen HAN-VDO

- ♦ Voeding en diabetes, basiscursus voor diëtisten
- ♦ Verdieping in voedingstherapie bij diabetes (vervolgcursus A) voor diëtisten Voedingstherapie bij gevorderde diabetische complicaties en finetuning van diabetesregulatie

- ◆ Voeding en Diabetes voor diëtisten (Vervolgcurcus B) voor diëtisten Behandelmethoden overgewicht en obesitas, voor diëtisten
- ◆ Basisvaardigheden Motivational Interviewing voor diëtisten
- ◆ Basisvaardigheden Motivational Interviewing voor artsen, verpleegkundigen en paramedici
- ◆ Vervolgtraining Motivational Interviewing Nascholing Farmacotherapie voor Nurse Practitioners
- ◆ Cursus Evidente Based Practice voor voedingskundige diëtisten/Diëtistisch handelen en besluitvorming op basis van bewijs

Bovenstaande cursussen worden georganiseerd door en gegeven in het VDO Opleidings- en adviescentrum in Nijmegen. Zie de uitgebreide informatie op <http://www.han.nl/kc/vdo/opleidingen/>

Oproep diabetesprojecten voor DESG-educatieprijs 2009

Komend najaar wordt voor de tweede keer de DESG-educatieprijs uitgereikt. Vanaf dit jaar is ook DNO binnen de jury vertegenwoordigd. Iedereen kan diabetesprojecten voordragen om te worden genomineerd voor deze eervolle onderscheiding. De DESG-educatieprijs is een initiatief van de Stichting Diabetes Education Study Group (DESG) Nederland om projecten, groepen of instellingen (dus geen individuen) te eren die zich op uitzonderlijke wijze hebben onderscheiden op het gebied van diabeteseducatie.

De DESG-educatieprijs, die elke twee jaar wordt uitgereikt, bestaat uit een geldbedrag van vijfduizend euro, een oorkonde en een beeldje van Isabel Ruys-Dudok van Heel.

Om voor de prijs in aanmerking te komen moet worden voldaan aan de volgende criteria:

- ◆ Verbetering: het gaat om structurele verbetering van diabeteseducatie.
- ◆ Verbreding en verdieping: de centrale rol van educatie in de behandeling van diabetes komt op bijzondere wijze tot uitdrukking. Het kan hierbij gaan om educatie van patiënten
- ◆ individueel of in groepsverband
- ◆ of 'education permanente' van beroepsgroepen.
- ◆ Vernieuwing: de educatie-activiteit heeft een blijvende invloed op de diabeteszorg, of heeft een sterke potentie om dat te bereiken.

Wie projecten, groepen of instellingen wil voordragen voor de DESG-educatieprijs 2009, kan vóór 15 september 2009 een motivatie van maximaal één A4-tje zenden aan mevrouw Teri Brouwer, internist in Amsterdam en secretaris van de DESG Nederland, e-mail: c.b.brouwer@olvg.nl.

Het nieuwste medicijn wordt opgenomen in het basispakket

Byetta (exenatide), wordt vanaf 1 mei volledig vergoed in de basisverzekering. Dat heeft fabrikant Lilly Nederland bekend gemaakt tijdens de 'Internistendagen 2009' van de Nederlandse Internisten Vereniging (NIV).

Voorwaarden voor vergoeding zijn dat er sprake is van een fors overgewicht bij de type 2 diabetespatiënten, een zogenaamde BMI (Body Mass Index) vanaf 35 en dat de bloedsuiker onvoldoende met medicijnen onder controle gehouden kan worden.

Byetta verbetert de bloedsuikerspiegels en draagt mogelijk bij aan een vermindering van het aantal complicaties die kenmerkend zijn voor type 2 diabetes. Ook zorgt het medicijn voor een gevoel van verzadiging, dat patiënten helpt af te vallen.

Bron: Lilly Nederland

Soort dieet maakt geen verschil

Uit een grootschalig Amerikaans onderzoek waarbij is gekeken naar het effect van verschillende diëten blijkt dat het soort dieet niet uitmaakt voor de mate van afvallen. In dit onderzoek is voor het eerst bij een grote groep mensen voor een lange tijd gekeken naar de effecten van verschillende diëten.

In het onderzoek, recent gepubliceerd in het gerenommeerde tijdschrift The New England Journal of Medicine, zijn ruim 800 volwassenen met overgewicht op verschillende diëten gezet. Er is gekeken naar diëten met veel of weinig vet, veel of weinig eiwit en veel of weinig koolhydraten.

De onderzoekers concluderen dat het verliezen van gewicht puur te maken heeft met een vermindering van het aantal calorieën en niet door het specifiek verbannen van vetten, eiwitten of koolhydraten uit een voedingsdieet.

In een begeleidend commentaar in het tijdschrift geeft prof. dr. Martijn B. Katan, hoogleraar voedingsleer aan de Vrije Universiteit, aan dat meer nodig is om gedragsverandering bij mensen met overgewicht mogelijk te maken, zoals veranderingen in de omgeving.

Lees meer op www.diabetes2.nl

Bron: The New England Journal of Medicine / diabetesfonds

Diabeteszorg-nieuws Nederland

In deze rubriek komt nieuws aan bod vanuit het DNO bestuur, de Nederlandse diabetes federatie (NDF) waarvan DNO als lidorganisatie deel uitmaakt en de landelijke diabeteszorg.

Namens het DNO bestuur: Ineke van Felius, voorzitter

DNO nieuws

De toekomst van DNO

In het vorige nummer hebben we aangegeven dat er steeds meer een beroep gedaan wordt op DNO en dat het steeds moeilijker wordt om door te gaan op de ingeslagen weg.

Samen met een externe organisatieadviseur heeft het DNO bestuur de interne organisatie doorgelicht om onder andere meer inzicht te krijgen in de meest geschikte organisatievorm en nieuwe financieringsmogelijkheden. Ook met de Nederlandse Vereniging van Diëtisten (NVD) zijn diverse gesprekken gevoerd en afspraken gemaakt om intensiever te gaan samenwerken. Binnenkort zult u verder geïnformeerd worden welke weg DNO in zal slaan.

Wisselingen bestuur en redactie DNO Nieuws

Helaas heeft Janine van den Biezenbos, secretaris binnen het DNO bestuur besloten haar bestuursfunctie binnen DNO te beëindigen per 01 juli 2009. Hoewel het DNO bestuur haar vertrek betreurt respecteren wij haar keuze. Helemaal uit het zicht verdwijnt Janine niet. Als actief deelnemer DNO zal zij haar bijdrage blijven leveren aan diverse DNO-activiteiten.

Heleen Koster zal als bestuurslid aantreden. In de volgende DNO Nieuws zal zij verder voorgesteld worden.

Ook de redactie van DNO Nieuws heeft helaas van een redactielid afscheid moeten nemen. Roelie Weterings heeft om gezondheidsredenen haar werkzaamheden voor DNO moeten stoppen. Een opvolger is helaas nog niet gevonden.

Met de redactie zal worden bekeken op welke wijze de redactie opnieuw vorm krijgt.

Namens het DNO bestuur en de redactie wensen wij Janine en Roelie het allerbeste.

DNO in de regio

Ook in 2009 geven wij DNO graag meer bekendheid in Nederland. Inmiddels hebben al een aantal actieve deelnemers van DNO namens DNO een presentatie gegeven op de regiobijeenkomsten van de Nederlandse Vereniging van Diëtisten (NVD). Ook voor andere zorg-verleners is het mogelijk DNO een presentatie te laten verzorgen. Heb je een diabetes gerelateerd onderwerp op het gebied van voeding dat je graag besproken ziet binnen je team of regio, meld het ons dan.

Natuurlijk brengen wij, naast een inhoudelijk onderwerp, DNO en haar activiteiten dan graag onder de aandacht. Voor meer informatie kun je contact opnemen met Kirsten Truijens, bestuurslid DNO, tel. 06-17512121, k.truijens@asmusmc.nl

NDF activiteiten

Nationaal Actieprogramma Diabetes

Het Nationaal Actieprogramma Diabetes (NAD) krijgt steeds meer vorm. Informatie over de structuur van het NAD, welke projecten er (gaan) lopen en de stand van zaken is vanaf juni 2009 te vinden op de website: www.actieprogrammadiabetes.nl.

Ook DNO als lidorganisatie van de NDF is nauw betrokken bij de diverse NAD projecten.

Het DNO bestuur vindt het belangrijk dat bij de NAD projecten de stem van diëtisten duidelijk wordt gehoord. (DNO) diëtisten zijn namelijk professionals die rondom verschillende diabetesonderwerpen vaak goed weten wat er speelt en nodig is.

Wil je als diëtist ook actief betrokken zijn, laat het ons weten. Voor meer informatie over deelname namens DNO aan NADprojecten kun je contact opnemen met Ineke van Felius, via g.vanfelius@erasmusmc.nl

Jaarverslag NDF 'Kijk op 2008'

Het NDF jaarverslag 'Kijk op 2008' is uit. Samen met de lidorganisaties en een groot aantal andere samenwerkingspartners werden in 2008 belangrijke stappen gezet in de aanpak van diabetes. Zo is de NDF goed voorbereid om in 2009 op volle kracht verder te gaan. Het jaarverslag is te downloaden via <http://www.diabetesfederatie.nl/ndf-jaarverslag-2008/voorwoord.html>

Diabetes Expert Netwerk NDF

In mei 2009 is binnen de NDF het Diabetes Expert Netwerk officieel van start gegaan met ruim veertig deskundigen uit alle relevante disciplines en beroepsgroepen. Ook vanuit DNO is een aantal diëtisten als experts in het netwerk opgenomen.

Het Netwerk moet de positie en autoriteit van de NDF als gesprekspartner voor pers en politiek verder versterken met als doel nog slagvaardiger inhoudelijk onderbouwd te kunnen reageren. Hetzij reagerend in geval van incidenten en mediavragen, hetzij adviserend op verzoek van overheid of organisaties, hetzij opiniërend met standpunten over zaken die NDF wil agenderen.

Het Netwerk functioneert onder aassturing van de vaste NDF-commissie Opinie & Kennis. Coordinator van het netwerk is dr. Henk Jan Aanstoot.

Start project uniforme indicatoren

De NDF is gestart met het ontwikkelen van één uniforme en multidisciplinaire basisset van diabetesindicatoren. Deze basisset moet het mogelijk gaan maken gegevens over veiligheid en effectiviteit van de diabeteszorg lijn- en disciplineoverstijgend met elkaar te vergelijken en op de langere termijn te aggregeren ten behoeve van beleidssturende informatie. Specifieke aandacht wordt hierbij gegeven aan kwaliteitsindicatoren die zich richten op de evaluatie van de ketenzorg. Bij de ontwikkeling van de set wordt gebruik gemaakt van reeds bestaande sets aan diabetesindicatoren. De indicatorenset is naar verwachting medio 2010 beschikbaar.

Het project wordt uitgevoerd in opdracht van Nictiz en maakt deel uit van het programma e-Diabetes. In het kader van het traject vindt afstemming plaats met het project Zichtbare Zorg-Chronische Zorg; een onderdeel van het Programma Zichtbare Zorg van de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ).

Informatie over deze en andere NDF-activiteiten zijn te vinden op de website www.diabetesfederatie.nl of meld je aan voor de NDF Nieuwsbrief via info@diabetesfederatie.nl

Inhoud

Het zorgpad voor de diabeteszorg is een soort rotonde

Integrale aanpak van de zorg: daar kun je toch niet tegen zijn?

Zorgpad diabetes: de weg naar een betere zorg

Het Alpha Omega congres 2009: Continue Glucose Meting: wat brengt het ons?

Actieve dag DNO 16 september 2009: thema "Glucosesensoren voor de 1e en 2e lijns diëtist.

Gastcolumn door Mr. drs. H.P. (Bert) Kuipers, directeur Nederlandse Diabetes Federatie
Diabeteszorg goed op pad? Een pleidooi voor goede kookkunst.

ISPAD Highlights 2009

Is een koolhydraatbeperkt dieet aan te raden bij diabetes?

Agenda

Voorwoord

Zorgpaden Het begrip zorgpaden klonk voor mij nogal abstract. Als diëtist in de diabeteszorg zie ik dagelijks mensen met diabetes. Deze worden verwezen, ik maak een afspraak. In het eerste gesprek bespreek ik samen met de persoon met diabetes onder meer: wat is de hulpvraag, wat is het behandeldoel, en we praten over hoe we dit behandeldoel gaan bereiken. Dit bepaalt dan ook weer het vervolgtraject. Hoe valt dit te stroomlijnen in zorgpaden? Is het niet zo dat iedere persoon weer een ander pad bewandelt? Kortom wat hebben de zorgverlener en de persoon met diabetes nu aan het omschrijven van zorgpaden?

De bijdragen aan dit themanummer zorgpaden hebben mij meer inzicht gegeven in het begrip zorgpaden. Ik denk zeker dat het opstellen van zorgpaden kan bijdragen aan het borgen van goede zorg voor iedereen met diabetes. Een goed opgesteld zorgpad biedt juist wel zorg op maat. Een zorgpad is ook niet eindig. Zo leest u in één van de titels ook dat 'het zorgpad eigenlijk een rotonde is'. Ook zal de communicatie tussen betrokken zorgverleners kunnen verbeteren door het implementeren van zorgpaden. Dit komt de kwaliteit van zorg ten goede. Diabetes is immers een aandoening waarbij veel zorgverleners betrokken zijn.

Zal het beschrijven van zorgpaden nu in iedere praktijk een feit worden? En is het zo dat hier geen landelijk format voor ontwikkeld kan worden? Ik zal de ontwikkelingen volgen en ik zal als diëtist in mijn praktijk zeker meedoen wanneer we zorgpaden voor mensen met diabetes gaan opstellen. Hopelijk kunnen we dan in ieder geval gebruik maken van ervaringen die andere praktijken hier reeds mee hebben opgedaan.

Marjolein Born, hoofdredacteur a.i.

Cover: Geilo, Noorwegen, door: Jasper van den Beid

Nieuws van de industrie

Campina

Om cliënten in de wachtkamer te prikkelen, komt het Campina Institute met een A4 poster met waar/niet waar beweringen over voeding, beweging en gezondheid. Kijk op www.campina-institute hoe uw wachtkamergedachte op deze poster kan komen!

Nutricia

Vanaf 2010 brengt Nutricia een nieuwe drinkvoeding op de markt, [Diasip](#). Deze drinkvoeding is speciaal ontwikkeld om in te zetten bij mensen met diabetes waarbij door een onderliggende ziekte sprake is van ondervoeding. Zie voor meer informatie de advertentie elders in deze uitgave.

Victoza (Iiraglutide)

Novo Nordisk kondigde begin juli aan dat de Europese Commissie registratie verleend heeft voor Victoza® voor de behandeling van diabetes mellitus type 2 bij volwassenen. Victoza® is de eerste eenmaal-daagse, humane GlucagonLike Peptide-1 (GLP-1) analoog die ontwikkeld is voor de behandeling van diabetes mellitus type 2. Klinische studies met ruim 4500 mensen met diabetes type 2 toonden aan dat Victoza® de bloedglucose significant verlaagt en leidt tot gewichtsafname, met daarbij een laag risico op hypoglykemie.

Victoza® stimuleert de afgifte van insuline voornamelijk bij hoge bloedglucosewaarden. Gewichtsverlies wordt toegeschreven aan het feit dat Victoza® de maagontleding vertraagt en een verzadigd gevoel na de maaltijd geeft. Het middel komt naar verwachting eind 2009/begin 2010 op de Nederlandse markt. Voor meer informatie, zie:

http://www.novonordisk.nl/documents/article_page/document/Diabetes_Victoza.asp

Vertrek bureaudirecteur EADV

Bep Bakker, de verenigingsdirecteur van de EADV, de beroepsorganisatie voor diabeteszorgverleners, heeft haar vertrek aangekondigd: per 1 januari 2010 gaat zij met pensioen. Bep is sinds 1 november 2000 officieel in dienst van EADV. Zij was de spreekwoordelijke spin in het web, die het EADV bestuur vakkundig heeft ondersteund bij het uitvoeren van het ingezette beleid. Mede vanwege de sterke positie van het huidige EADV bestuur, dat veel steun geniet vanuit de actieve leden, is Bep van mening dat het een goed moment is om haar functie over te dragen. Het DNO bestuur heeft altijd prettig samengewerkt met Bep en zal haar zeker gaan missen. Wij wensen haar het allerbeste toe.

Actualisering en uitbreiding NDF voedingsrichtlijn

De huidige NDF Voedingsrichtlijn (2006) is toe aan een algemene herziening van alle onderwerpen waarbij getoetst wordt op de algemene actualiteit en (inter)nationale richtlijnen. Daarnaast zal op basis van literatuuronderzoek meer diepgaand advies gegeven worden waarbij met name de volgende onderwerpen aan de orde komen: sucrose en fructose, suikerhoudende dranken, zoetstoffen, glycemische index en het laagkoolhydraat dieet. Verder wordt de richtlijn uitgebreid met specifieke aanbevelingen voor de subgroepen kinderen en Nederlanders van allochtone afkomst.

Het Diabetes Fonds ondersteunt de actualisering en aanpassing van de Voedingsrichtlijn met een subsidie. Er zal, net als bij de voorgaande actualisering, worden samengewerkt met prof. dr .J.C. Seidell van de afdeling Gezondheidswetenschappen van de VUMC. Op dit moment wordt, in overleg met DNO en de VUMC, de werkgroep gevormd. Het traject zal zes maanden in beslag nemen.

Actieve dag DNO 16 september 2009

Thema: glucosesensoren voor de 1e en 2e lijns diëtist

De actieve dag 2009 was dit jaar in het NDF gebouw in Amersfoort met als onderwerp "glucosesensoren voor de 1e en 2e lijn diëtist".

Danielle Westerman, bestuurslid DNO

Het eerste uur van de dag werd besteed aan DNO zaken. Door Ineke van Felius, voorzitter DNO, is een presentatie gegeven over de activiteiten waar DNO mee bezig is. Na de presentatie over DNO is de rest van de dag besteed aan het inhoudelijke thema. Willy van Rossum en Marieke van

Dongen van Abbott Diabetes Care hebben uitleg gegeven over de Freestyle Navigator. De Freestyle Navigator geeft met 1440 metingen per dag een compleet overzicht, zodat er geen belangrijke glucose schommelingen meer gemist worden. Door middel van een waarschuwingssysteem kun je gewaarschuwd worden voor een opkomende hypo en geeft de sensor direct inzicht in de invloed van voedsel en inspanningen op je bloedglucosewaarden.

Na de lunch hebben we uitleg gekregen over het onderzoek en de resultaten van het gebruik van de Navigator door Judith Krijgsman, diabetesverpleegkundige Medisch Centrum Haaglanden. Judith heeft onder andere laten zien waar je naar kijkt en wat je aanpast als de bloedglucose na de maaltijd daalt, stijgt of gelijk blijft en de verschillen tussen de bloedglucosewaarden gemeten met een Eb) traditionele glucosemeter en continue meting met een sensor.

De dag werd interactief afgesloten met het bespreken van de huiswerkopdracht en de rol van diëtisten bij glucosesensoren door Marjolein Born en Gerda van Rooijen werkzaam bij het TweeStedenZiekenhuis.

Belangrijke conclusie was dat alleen een sensoruitdraai niet voldoende zegt. Om het verloop van de bloedglucose te kunnen interpreteren en waar nodig in de voeding en/of de insulinehoeveelheden aanpassingen te doen heb je meer gegevens nodig. Bij het gebruik van een sensor is het daarom belangrijk dat de gebruiker een eetdagboek bijhoudt. Daarnaast moeten ook omstandigheden die van invloed kunnen zijn op de bloedglucosewaarden, zoals lichamelijke inspanning, ziekte en stress, genoteerd worden. Pas dan is het mogelijk de gegevens te interpreteren. Al met al was het een interessante en vooral leerzame dag.

De dag is besloten met een evaluatie. De uitslag hiervan zal naar de deelnemers van de actieve dag verstuurd worden.

Het DNO bestuur bedankt de NDF, Abbott Diabetes Care en Stichting Chimaera voor het mogelijk maken van de actieve dag DNO 2009.

Toolkit Beweging voorlichtingsbijeenkomsten over voeding

In de huidige Beweging, gericht op (pre)diabetes worden patiënten doorverwezen naar de diëtist voor één individueel consult, aangevuld met vijf groepsvoorlichtingen die het onderwerp voeding behandelen. De invulling van de groepsbijeenkomsten staat nu geheel open. Wel bepaalt de diëtist de inhoud. Voor diëtisten wordt nu een toolkit ontwikkeld die als basis kan dienen voor de groepsbijeenkomsten. Niet iedere diëtist hoeft dan zelf opnieuw het wiel uit te vinden. In opdracht van het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) wordt door Elise Kuipers namens DNO, in nauw overleg met de NVD, hard gewerkt aan deze toolkit. Zodra de toolkit gereed is, volgt nader bericht.

Agenda

Symposium Voeding en Overgewicht: theorie en praktijk.

De rol van zuivel, Reehorst Ede

04 december 2009

Meer info: www.zuivelengezondheid.nl

Evert van Ballegooie Lezing, Odeon Zwolle

21 januari 2010

Meer info: www.langerhans.com

Cursus Evidence-Based Medicine in de Klinische Praktijk, Dutch Cochrane Centre, AMC

27 en 29 januari 2010

Meer info: www.cochrane.nl

Diabetes D-day, Cinemec te Ede

02 februari 2010

Meer info: www.marktwo.nl

Themadag Praktijkondersteuners samen de toekomst, Regardz Amersfoort

03 februari 2010

Meer info: www.evenementen-organisatie.nl

Nationale Diabetesdag "Diabetes in beeld", Beatrixtheater Utrecht

26 maart 2010

Meer info: www.bsl.nl/NDD2010

Langerhans insulinedag, Reehorst te Ede

08 april 2010

Meer info: <http://onderwijs.langerhans.com/>

Het Nationaal Insuline Congres, Jaarbeurs te Utrecht

20 mei 2010

Meer info: www.healthinvestment.nl

Alpha Omega congres, Jaarbeurs te Utrecht

03 juni 2010

Meer info: www.healthinvestment.nl

6e Langerhans symposium, locatie nog niet bekend

6 en 8 juni 2010 (twee identieke dagen)

Meer info: nog niet bekend

ESPEN, Nice Frankrijk

05 tot en met 08 september 2010

Meer info: www.espen.org

3e nationaal POH congres, NBC Nieuwegein

09 september 2010

Meer info: www.healthinvestment.nl

EASD, locatie nog niet bekend

20 tot 24 september 2010

Meer info: nog niet bekend

Big5 Congres, Jaarbeurs Utrecht

07 oktober 2010

Meer info: www.healthinvestment.nl

Voorankondiging

121/2 jarig jubileum DNO

24 juni 2010

Nadere informatie volgt.

Scholingen HAN-VDO

Voor (Post HBO) opleidingen en cursussen georganiseerd door en gegeven in het VDO Opleidings- en adviescentrum in Nijmegen: zie de uitgebreide informatie op <http://www.han.nl/kc/vdo/opleidingen/>

Colofon

DNO Nieuws is een uitgave van de stichting Diabetes and Nutrition Organization.

DNO Nieuws verschijnt 3x per jaar.

Sluitingsdatum kopij: 22 februari 2010

Redactie-adres: Bohn Stafleu van Loghum, t.a.v. DNO, Postbus 246, 3990 GA Houten (alleen schriftelijke reacties). E-mail: g.vanfelijs@erasmusmc.nl

Redactie: Karien Niezink-de Bruijn (Diëtist, Voeding&zo/ Diabeter), Anke Vroomen (Diëtist, Academisch Ziekenhuis Maastricht)

Hoofdredacteur a.i.: Marjolein Bom (Diëtist, TweeSteden Ziekenhuis, Tilburg)

Eindredactie: Bohn Stafleu van Loghum

Abonnement: € 21,50 per kalenderjaar. Losse exemplaren kosten € 10,- (excl. portokosten).

Aanmeldingen, opzeggingen (twee maanden vóór het verstrijken van het abonnementsjaar), Adreswijzigingen en opvragen van losse exemplaren schriftelijk bij: Klantenservice Bohn Stafleu van Loghum, t.a.v. DNO, Postbus 246, 3990 GA Houten. E-mail: klantenservice@bsl.nl.

Niets van deze uitgave mag, in welke vorm of op welke wijze dan ook, worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming van Stichting DNO en onder bronvermelding. Stichting DNO is op geen enkele wijze verantwoordelijk voor de inhoud van de advertenties en voor eventuele zet- of drukfouten.

Uitgever: Bohn Stafleu van Loghum, onderdeel van Springer Uitgeverij, Houten
Oplage: 1.000

Het bestuur van de Diabetes and Nutrition Organization bestaat uit:

Voorzitter: Ineke van Felius, Erasmus MC, Rotterdam

Secretaris: Kirsten Berk, diëtist Erasmus MC, Rotterdam

Penningmeester: Linda Swart, diëtist Universitair Medisch Centrum (UMCG), Groningen

Algemene bestuursleden: Heleen Koster, Diakonessenhuis, Utrecht/ Zeist, Gerda van Rooijen, diëtist TweeSteden Ziekenhuis, Tilburg; Syska Walgefnoet, diëtist Gelre ziekenhuizen, locatie Lucas, Apeldoorn; Danielle Westerman, zelfstandig gevestigd diëtist, Nieuwleusen.

Stichting DNO: Dubbelspoor 12, 2908 AE Capelle aan den IJssel. Tel. (tijdens kantooruren): (06) 320 247 59 Fax: (010) 703 50 65. E-mail: g.vanfellus@erasmusmc.nl.

Stichting DNO wordt gesponsord door:

Abbott Nutrition International

Campina Institute

DSM

Lifescan

Nutricia

ISSN 1875-4422

nationale diabetesdag

Diabetes in beeld
Vrijdag 26 maart 2010
Beatrix Theater, Jaarbeurs Utrecht

Lustrumcongres 2010

De Nationale Diabetes Dag is een inspirerend en niet te missen event voor iedereen die op enigerlei wijze betrokken is bij de snelle ontwikkelingen rond diabetes. Wetenschappers, beleidsmakers, zorgondernemers en natuurlijk al die zorgprofessionals die hun eigen unieke bijdrage leveren aan de diabeteszorgketen.

Dit tweejaarlijks event biedt behalve een unieke update op gebied van wetenschap, beleid en zorg, ook een uitdagende preview op de trends en innovaties van de komende jaren.

Voor meer informatie: www.nationalediabetesdag.nl

€ 25,- korting bij
voorinschrijving
tot 15 januari 2010!